

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.66.070>

УДК 027.54(477-25)НБУВ: 027.081:024]«1990/2021»

Наталія Дмитрієва,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9423-0349>,

молодша наукова співробітниця,

відділ організації та обслуговування основним фондом,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: dmytrieva@nbuv.gov.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАПИТИ ЧИТАЧІВ: ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ (1990–2021)

Мета статті полягає в аналізі інформаційних запитів користувачів на друковані видання з фонду основного зберігання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, здійсненому в 2021 р., у зіставленні результатів попередніх досліджень (2008–2009 рр., 2004 р., 1990-х років), відстеженні динаміки, визначенні тенденцій, виявленні перспектив подальших розвідок у цьому напрямі, можливостей практичного застосування результатів дослідження, розвитку методичного інструментарію та інформаційної бази дослідження інформаційних запитів користувачів. **Методологія дослідження.** Дослідження інформаційних запитів користувачів здійснювалися на основі комплексного підходу з використанням методів статистичного, порівняльного, контент-аналізу. Інформаційною базою дослідження слугували замовлення користувачів на друковані видання з фонду основного зберігання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, відповіді на ці замовлення, дані досліджень попередників за 2008–2009 рр., 2004 р. та 1990-ті роки. Опрацювання даних здійснювалося за допомогою програми Microsoft Excel. **Наукова новизна** дослідження полягає в аналізі інформаційних запитів користувачів на друковані видання за різними параметрами, розширенні цих параметрів порівняно з дослідженнями попередників, виявленні динаміки й тенденцій інформаційних запитів користувачів, визначенні перспектив розвідок у цьому напрямі й можливостей практичного застосування даних дослідження. **Висновки.** Проаналізовано інформаційні запити користувачів 2021 р. на друковані документи з фонду основного зберігання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Проведено порівняння із запити 2008–2009 рр., 2004 р., 1990-х ро-

ків. Виявлено динаміку й тенденції в цих запитах, проаналізовано їх причини. Аргументовано, що задля виявлення довгострокових тенденцій інформаційних запитів користувачів, які відображають їхні інформаційні потреби, необхідний періодичний моніторинг цих запитів. Перспективою розвідок у цьому напрямі є зіставлення аналізу інформаційних запитів на друковані видання, електронні документи, online-ресурси й online-запити з мережі Інтернет, а також вивчення інформаційних потреб користувачів за допомогою анкетування. Результати моніторингів інформаційних потреб користувачів необхідно враховувати на практиці при створенні електронних копій документів, комплектуванні фонду, його популяризації задля підвищення використання фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та інтересу до бібліотеки. Виокремлено проблеми в методиці дослідження інформаційних запитів користувачів, насамперед, – відсутність електронної бази даних замовлень користувачів, відповідей та виданих документів.

Ключові слова: інформаційні запити користувачів, інформаційні потреби, моніторинг замовлень користувачів, попит на видання, категорії користувачів, фонд основного зберігання, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Актуальність теми дослідження. Одним із найголовніших об'єктів дослідження бібліотекознавства в мінливому й динамічному світі є користувач бібліотеки, його інформаційні потреби. Вивчення інформаційних потреб користувачів та найдоступніших шляхів їхнього задоволення є необхідним для формування стратегії суспільства знань, долучення громадян до інформаційної культури, сприяння всебічному розвитку особистості, що є ключовим при побудові гармонійного, успішного, стабільного суспільства.

Поєднання функцій національної бібліотеки з науковим статусом установи зумовлює напрями й пріоритети стратегічного розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ). Бібліотека функціонує як комплексна науково-дослідна установа та головний бібліотечно-інформаційний центр України. Одним із основних завдань НБУВ є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів, організація доступу до фонду [6].

Одними з найважливіших перспективних напрямів наукової діяльності НБУВ згідно зі Статутом є інтеграція та використання інформаційних ресурсів, формування фондів, бібліотечних баз знань, проблеми управління знаннями в бібліотеках [6].

Вивчаючи й аналізуючи інформаційні запити читачів, маємо змогу дізнатись, як використовуються фонди, виявити попит на певні видання, простежити характер уподобань різних категорій читачів, деякою мірою коло інтересів, психологію користувачів. Цей напрям роботи дає можливість досліджувати й суспільні читацькі інтереси, інформаційні потреби, пріоритети, оскільки користувачами бібліотеки, згідно з її правилами користування, є різні категорії громадян і колективних установ. Періодичний моніторинг інформаційних запитів користувачів дозволить відстежити динаміку, тенденції в цьому напрямі, стане одним з орієнтирів удосконалення бібліотечної діяльності, сприятиме підвищенню ефективності обслуговування сучасних користувачів [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Оскільки тема дослідження інформаційних потреб користувачів бібліотек є актуальною, до неї звертались у багатьох публікаціях, у більшості аналізуючи запити на електронні ресурси й каталоги. Зокрема, у НБУВ О. Лопата здійснювала моніторинг інформаційних потреб користувачів бази даних періодичних видань електронного каталогу [10], а також зверталася до теми електронних журналів у сучасній системі бібліотечно-інформаційних послуг [9] та практики використання електронних інформаційних ресурсів читачами сучасної наукової бібліотеки [11], Н. Каліберда проводила моніторинг електронного каталогу й вивчала його використання [4], Т. Коваль досліджувала електронні інформаційні ресурси у системі бібліотечно-інформаційних послуг (на прикладі обслуговування в залах гуманітарного профілю) [7].

У статті «Інформаційні запити читачів наукової бібліотеки: основні пріоритети та шляхи їх дослідження» представлено аналіз запитів на друковані документи за тематичними рубриками, роками видання та географією створення документів [1]. У дисертаційному дослідженні Т. Коваль «Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках ХХ ст.)» проаналізовано динаміку користування НБУВ різними категоріями читачів та їхнім профілем відповідно до бібліотечно-бібліографічної класифікації наук [5]. Кількість незадоволених замовлень користувачів на видані документи з фонду основного зберігання (далі ФОЗ) НБУВ вивчала й аналізувала О. Яковенко в дисертаційному дослідженні «Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.)» [12].

Мета статті полягає в аналізі інформаційних запитів користувачів на друковані видання з фонду основного зберігання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, здійсненому в 2021 р., у зіставленні результатів попередніх досліджень (2008–2009 рр., 2004 р., 1990-х років), відстеженні динаміки, визначенні тенденцій, виявленні перспектив подальших розвідок у цьому напрямі, можливостей практичного застосування результатів дослідження, розвитку методичного інструментарію та інформаційної бази дослідження інформаційних запитів користувачів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження інформаційних потреб користувачів є актуальною та нагальною потребою сучасних бібліотек світу. Так, ключовим у стратегічному плані найкрупнішої у світі за кількістю фонду (170 млн одиниць) Бібліотеки Конгресу (США) на 2019–2023 рр. є доступність фондів та підвищення їх використання («книга, яка використовується, слугує більш високій цілі, ніж та, яку просто зберігають») завдяки «залученню, натхненню, інформуванню її користувачів» [15]. Щоб бібліотека досягла успіху, необхідно, щоб її фонди, програми, послуги були доступними й використовувалися [15]. Тобто вивчення використання фондів, а також шляхів і методів підвищення їхнього використання є достатньо пріоритетним та актуальним завданням бібліотеки.

Моніторинг інформаційних запитів користувачів дасть змогу встановити, які видання першочергово потребують електронної копії документів, що допоможе досягнути принципу більшої доступності фондів («ми робимо наш інтелектуальний спадок доступним кожному для дослідження, натхнення та задоволення» [14], як висловились мадам Керол Блек, голова Британської Бібліотеки у передмові до стратегічного плану Бібліотеки на 2015–2023 рр.). Одним із векторів розвитку Німецької національної бібліотеки є інтеграція та організація [13]. Моніторинг, аналіз інформаційних запитів користувачів має знадобитись і в цьому аспекті. Багато користувачів досліджують суміжні дисципліни, що свідчить про інтеграцію наук. Це має впливати і на функціонування різних сервісів у Бібліотеці. Змушують замислитися тези стратегії Німецької національної бібліотеки: «Тільки те, що змінюється, залишається», «Ми не просто хочемо реагувати на соціальні події, ми хочемо активно допомагати формувати майбутнє» [13]. Тобто знаючи інформаційні потреби користувачів, можна сприяти й

стимулювати їх задоволення на вищому науковому, професійному, культурному, духовному рівнях, надаючи користувачам доступ до різних джерел інформації, особливо приділяючи увагу достовірним і ґрунтовним.

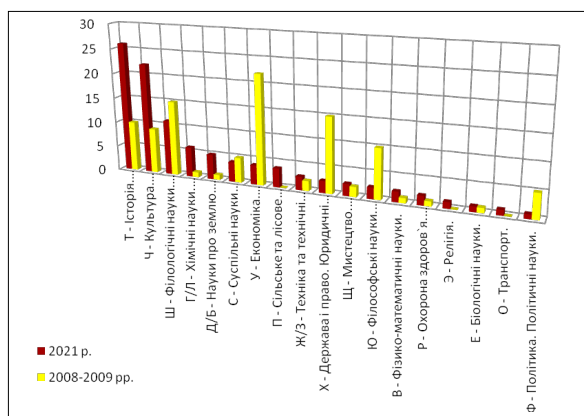
Моніторинг інформаційних запитів користувачів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського проводився у червні 2021 р. При прийманні документів і відповідей із книгосховища було опрацьовано 1284 читацьких замовлення на ці документи та проаналізовано за такими параметрами: тематикою документів відповідно до бібліотечно-бібліографічної класифікації наук; категоріями користувачів та їхнім профілем відповідно до бібліотечно-бібліографічної класифікації наук; роками видання, мовою документів, видами видань: книжкові, періодичні, цінні видання з фонду колекцій, автореферати дисертацій, збірники наукових праць / матеріали конференцій; співвідношенням виданих документів і відповідей, типологією цих відповідей.

Тематичний аналіз замовлень виявив, що найбільшим попитом користуються документи гуманітарного профілю – 75% від загальної кількості замовлень (природничо-технічного – 25%). Порівняно з дослідженнями 2008–2009 рр., проведеними Л. Беліною, Л. Коновал, Ю. Голубевим, де лідером у попиті також були документи гуманітарного профілю, але в іншому співвідношенні: 93% – документи з гуманітарних наук; 7% – природничо-технічних [1], спостерігаємо тенденцію до збільшення відсотка документів природничо-технічного профілю (на 18%) порівняно з 2008–2009 рр.

На першому місці за попитом (25,7% від загальної кількості замовлень) – документи з історичних наук (2008–2009 рр. – 10%, показник збільшився у 2,6 рази); на другому місці (22,1% замовлень) – документи з питань культури, науки, освіти (2008–2009 рр. – 9%, показник збільшився у 2,5 рази); на третьому місці (11% замовлень) – документи з філологічних наук, художньої літератури (2008–2009 рр. – 15%, показник зменшився на 4%); далі (5,4% замовлень) – література з хімічних наук (2008–2009 рр. – лише 1%); 4,6% замовлень – документи з наук про Землю (2008–2009 рр. – природничі науки на рівні 1% замовлень). У дослідженнях 2008–2009 рр. лідером у замовленнях були документи економічного профілю – 22% від загальної кількості (2021 р. – лише 4% замовлень, показник зменшився у 5,5 разів), далі йшли документи з юридичних наук – 15% (2021 р. – лише 2,4% замовлень, по-

казник зменшився у 6 разів) та філологічних наук – також 15%. Зменшився попит на документи з філософських наук і психології у 4,3 рази (2,3% проти 10% у 2008–2009 рр.). Тобто за дванадцять-тринадцять років відбулася зміна у затребуваності документів гуманітарного профілю: з економічних та юридичних на документи з історичних наук та з питань культури, науки, освіти. Документи з філологічних наук як були затребуваними, так ними й лишаються.

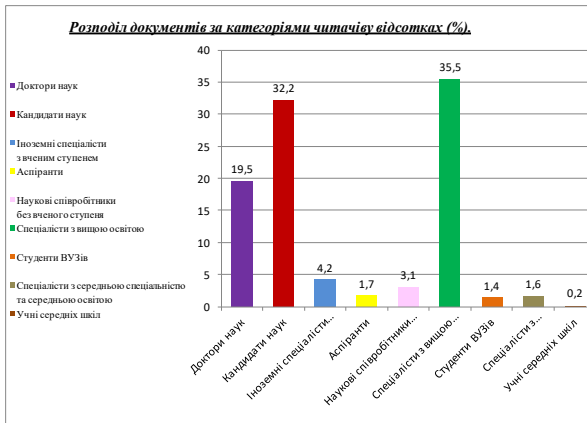
Діаграма 1 відображає динаміку замовлення документів за тематичним розподілом у 2021 р. та 2008–2009 рр. у порівнянні.

Діаграма 1. Розподіл документів за тематичними рубриками (%)

Аналіз замовлень за категорією користувачів виявив: фахівці з науковим ступенем становлять найбільшу від загальної кількості замовлень (56,5%) (кандидати наук – 32,8%, доктори наук – 19,5%, іноземні спеціалісти з науковим ступенем – 4,2%), аспіранти – 1,7%, наукові співробітники без наукового ступеня – 3,1%; спеціалісти з вищою освітою – 35,5%, студенти закладів вищої освіти – 1,4%, спеціалісти з середньою спеціальністю та середньою освітою – 1,6%, учні середніх шкіл – 0,2% замовлень.. Тобто документи з ФОЗ затребувані як науковцями, так і спеціалістами з вищою освітою. Проте в дисертаційному дослідженні 1990-х років Т. Коваль протилежна статистика: на той час перевагу мали фахівці без наукового ступеня [5].

Діаграма 2

Аналіз замовлень за шифрами спеціальностей користувачів дещо відрізняється від тематичного спрямування документів. Користувачі з гуманітарним профілем становлять 66% замовлень від загальної кількості (проти 75% замовлень на документи з гуманітарних наук), природничо-технічним – 34% (проти 25% замовлень на документи з природничо-технічних наук). Найбільше замовлень від користувачів історичного профілю – 25% (також і літератури з історичної тематики – 26%). Далі за рейтингом – 13% – читачі з географічним профілем (але документи цього спрямування становлять лише 5% замовлень, тобто менше у 2,6 разів); 11% – користувачі з профілем культура, наука, освіта (замовлень на документи цього спрямування – 22%, більше у 2 рази); 10% – читачі з філологічним профілем (замовлень на документи цієї тематики 11%); 9% – читачі з економічним профілем (замовлень на документи цього спрямування лише 4% замовлень, менше у 2,2 рази).

Наявна деяка невідповідність у відсотковому співвідношенні фаху читачів та тематики замовлених ними документів. Порівняно з даними дисертаційного дослідження Т. Коваль (1990-ті роки), де найчисельнішу групу читачів НБУВ становили спеціалісти економічного профілю, у 2021 р. кількість фахівців економічної галузі зменшилась у 2,2 рази (9% замість 19,63%); кількість спеціалістів юридичного профілю зменшилась у 5 разів (2% замість 10,3%); збільшилася кількість фахівців історичного спрямування в 5 разів (25% замість 5%); кількість спеціалістів із філологічних

наук зменшилась на 4,6% (10% замість 14,6%). Тобто у замовленнях переважають документи спеціалістів історичного профілю, а не економічного, як 20–30 років тому, а також географічного профілю, а не юридичного; кількість документів, затребуваних філологами, залишається незмінною.

Аналіз замовлень за роками видання виявив такі співвідношення: 44% від загальної кількості становлять замовлення 1991–2021 рр. (періоду незалежної України) – за 30 років: 1991–2000 рр. – 17%, 2001–2010 рр. – 17%, 2011–2021 рр. – 10%; 42% становлять замовлення 1918–1990 рр. (радянського періоду) – за 72 роки; 14% становлять замовлення до 1917 р. (до Жовтневого перевороту). Тобто попит мають документи різних періодів. Проте в дослідженнях 2008–2009 рр. основна кількість (75%) припадала на нові на той час видання (2001–2009) [1].

Аналіз замовлень за мовою документів свідчить про таке: 60% від загальної кількості становлять замовлення на документи російською мовою, 37% – видані українською мовою, 3% – видані іншими мовами. У дослідженнях 2008–2009 рр. майже протилежна статистика: замовлення на документи українською мовою становили 57%, російською – 32%, дво- та багатомовні видання з домінуванням української мови – 2%, з домінуванням російської – 1%, документи, які не мали відповідної вказівки про мову видання у бібліографічному описі – 8% серед зареєстрованих замовлень [1]. Зменшення на 20% замовлень на документи, видані українською мовою, можна пояснити підвищенням попиту на документи радянського періоду, відсутні в Інтернеті, які видавалися переважно російською мовою.

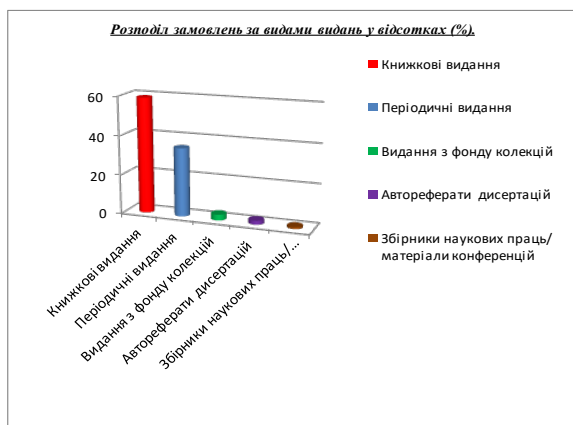
Діаграма 3 відображає динаміку замовлення документів за мовами видання у 2021 р. та 2008–2009 рр. у порівнянні.

Діаграма 3. Розподіл документів за мовою документів (%)

За видами видань спостерігаємо таку статистику: 59% від загальної кількості замовлень припадає на книжкові видання, 35% – на періодичні. Видання з фонду колекцій становлять 3% замовлень, автореферати дисертацій – 2% замовлень, збірники наукових праць, матеріали конференцій – 1%. Тобто основна кількість замовлень припадає на книжкові видання, значно відстають у попиті періодичні видання, решта видань становлять лише 6% замовлень (діаграма 4).

Діаграма 4

Із проаналізованих 1284 замовлень документи було видано на 91% замовлень, незадоволеними залишилося 9% замовлень. Із них відмови становлять 55,8% відповідей (документи відсутні у НБУВ – 43,3%, відсутні у фонді з невідомих причин – 9,2%, утрачені – 1,7%, немає на місці – 1,7%), тимчасово незадоволені – 42,5% (35% – тимчасово видані іншим відділам, 7,5% – за номером іншого читача), відповіді щодо необхідності перевірки шифрів документів у каталозі становлять 1,7% відповідей. Тобто на основну кількість замовлень видаються документи. Переважна кількість відмов надходить на документи до 1940 р., відсутні в каталогах НБУВ. Порівняно з дисертаційним дослідженням О. Яковенко (2004) кількість незадоволених замовлень зменшилась на 5,9% [12].

Аналіз результатів моніторингу виявив проблеми в методиці дослідження інформаційних запитів користувачів, в основному – це відсутність електронної бази даних замовлень користувачів та виданих на ці за-

мовлення документів, яка повинна значно полегшити аналіз замовлень за різними параметрами й періодами, зробити цей моніторинг динамічнішим і продуктивнішим. Загальнобібліотечна система автоматизації бібліотек у НБУВ, призначена для автоматизації комплексу бібліотечно-технологічних процесів, є багатовекторним інструментом для статистичних досліджень процесу обслуговування користувачів, задоволення поточних інформаційних потреб та прогнозування майбутніх, дає змогу зробити таку базу даних, крім того вже існує база даних «Читачі НБУВ», база даних «Відмови користувачам НБУВ» та інші спеціалізовані бази даних [8].

Введення електронного замовлення документів у відділі організації та обслуговування основним фондом, яке планувалося вже багато років, але не було реалізовано з різних причин, зробило би можливим віддалене замовлення основної кількості документів, що крім економії часу й сил користувачів і співробітників НБУВ, автоматично створило би базу даних інформаційних запитів користувачів.

Висновки. Аналіз інформаційних запитів користувачів виявив, що найбільшим попитом користуються документи з гуманітарних наук, їх замовляють утричі більше, ніж видання з природничо-технічних наук. Це свідчить про те, що спеціалісти природничо-технічних наук знаходять потрібну їм інформацію в інших ресурсах та іншим засобом. У 2008 р. популярністю користувалися онлайнві науково-інформаційні ресурси, на них припадала основна частка користувацьких сесій спеціалістів фізико-технічних, математичних, хімічних, біологічних наук. Але спостерігаємо тенденцію до збільшення відсотка документів природничо-технічного профілю порівняно з 2008–2009 рр. Це свідчить про збільшення попиту на документи радянського періоду, в основному на фахові журнали, які відсутні в Інтернеті. Серед замовлень на документи гуманітарного профілю найбільший відсоток становлять документи з історичних наук, документи з питань культури, науки, освіти, з філологічних наук, художньої літератури, що також пояснюється відсутністю їх у мережі Інтернет. Серед документів природничо-технічного профілю у найбільшому попиті – документи з хімічних наук та документи з наук про Землю. Порівняно з 2008–2009 рр. лідером залишаються документи з гуманітарних наук. Спостерігаємо тенденцію збільшення попиту на видання історичного спрямування, з питань культури, науки, освіти, документи з хімічних наук та хімічної техно-

логії, наук про Землю та тенденцію зменшення попиту на юридичну, економічну літературу, документи з філософських наук та психології. Це також пояснюється відсутністю цих документів у мережі Інтернет. Спостерігається тенденція до зменшення попиту на нові видання, хоча вони також затребувані. Значною мірою це пов'язано зі збільшенням попиту на документи, відсутні в Інтернеті (в основному до 1917 р. та 1918–1990 рр.). Наявна деяка невідповідність у відсотковому співвідношенні фаху читачів і тематики замовлених ними документів, що може свідчити як про різноплановість інтересів читачів, так і про інтеграцію наук, потребу користувачів вивчати суміжні науки, а також про необхідність працювати в інших сферах не за основним профілем. Документи з ФОЗ найбільш затребувані як кандидатами та докторами наук, так і спеціалістами з вищою освітою. Порівняно з дослідженням 1990-х років, відсоток читачів із науковим ступенем збільшився та став переважати. Збільшився також попит на російськомовні видання порівняно з 2008–2009 рр., що пов'язано зі збільшенням відсотка замовлень видань радянського та дореволюційного періоду, де переважали російськомовні видання. Спостерігаємо тенденцію незначного зниження кількості незадоволених замовлень користувачів порівняно з 2004 р. Це відбулося завдяки комплексу робіт, спрямованих на зменшення кількості незадоволених замовлень з ФОЗ НБУВ.

Перспективою розвідок у цьому напрямі є співставлення аналізу інформаційних запитів на друковані видання, електронні документи, онлайн-ресурси та онлайн-запити з мережі Інтернет, які можливо отримати за допомогою деяких інтернет-ресурсів. Доцільним є також вивчення інформаційних запитів та потреб користувачів за допомогою анкетування, яке вже проводилося в НБУВ різними дослідниками. Тобто є сенс у проведенні періодичного комплексного моніторингу інформаційних потреб, запитів користувачів НБУВ різними методами.

Результати дослідження дають можливість виявити популярні, затребувані видання, що необхідно враховувати при комплектуванні бібліотечного фонду, першочерговій електронній копії таких видань. У подальшому можливо висвітлювати статистику замовлених документів, популяризувати видання, присвячені певним подіям з історії України або є настільними книгами великих і всесвітньо відомих особистостей, зокрема з колекційного фонду, розміщувати ці видання в електронному вигляді та з посиланням на друкований аналог на веб

порталі НБУВ задля підвищення зацікавленості користувачів певними виданнями та інформацією, створення своєрідної «моди на видання», що сприятиме підвищенню використання фонду, популяризації видань, які є національним, культурним, духовним надбанням України й світу. На цій базі стає можливим і проведення форумів, дискусій з експертами, клубів різних напрямів, тобто комунікація, підвищення інтересу до бібліотеки, її фондів.

Список бібліографічних посилань

1. Беліна Л., Голубєв Ю., Коновал Л. Інформаційні запити читачів наукової бібліотеки: основні пріоритети та шляхи їх дослідження. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ. 2010. Вип. 28. С. 7–17. URL: http://np.nbuv.gov.ua/doc/nprnbuimviv_2010_28_1.

2. Желай О. Інформаційні запити як орієнтир удосконалення бібліотечної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 30. С. 262–269. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001658>.

3. Жиліанська О., Гербут М. Користувачі науково-технічних послуг Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: структурні зрушення. *Вісник Львівського університету (Серія «Економіка»)*. 2008. Вип. 39. С. 165–169.

4. Каліберда Н. Моніторинг і використання електронного каталогу НБУВ. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 510.

5. Коваль Т. *Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках ХХ ст.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ. 2005. 19 с.

6. Коваль Т., Кулаковська Т. Напрями та пріоритети стратегічного розвитку національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН; відп. за вип. М. В. Іванова. Київ, 2020. С. 51–55. URL: nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003836.

7. Коваль Т., Смоляр І., Туровська Л. Електронні інформаційні ресурси у системі бібліотечно-інформаційних послуг НБУВ (на прикладі обслуговування в залах гуманітарного профілю). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2006. Вип. 16. С. 26–40.

8. Коновал Л. Функціональні можливості САБ «РБІС64» у дослідженні інформаційних потреб користувачів бібліотеки. *Наукові праці Національ-*

ної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2013. Вип. 38. С. 264–279. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npbuimviv_2013_38_21.

9. Лопата О. Електронні журнали в сучасній системі бібліотечно-інформаційних послуг. *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 10. С. 25–28.

10. Лопата О. Моніторинг інформаційних потреб користувачів БД періодичних видань електронного каталогу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2006. Вип. 16. С. 17–26.

11. Лопата О. Практика використання електронних інформаційних ресурсів читачами сучасної наукової бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 5. С. 35–38.

12. Яковенко О. Г. *Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.)*: дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2005. 210 арк.

13. Deutsche National Bibliothek. Strategie und Innovation. URL: https://www.dnb.de/DE/Ueber-uns/Strategie/strategie_node.html.

14. Our vision. British Library. URL: <https://www.bl.uk/about-us/our-vision>.

15. The FY2019-2023 Strategic Plan of the Library of Congress. URL: <https://www.loc.gov/strategic-plan/>.

References

1. Belina, L., Holubiev, Yu., & Konoval, L. (2010). Informatsiini zapyty chytachiv naukovoї biblioteki: osnovni priorytety ta shliakhy yikh doslidzhennia [Information requests of readers of the scientific library: the main priorities and ways of their research. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 28, 7-17. Retrieved from http://np.nbuv.gov.ua/doc/npbuimviv_2010_28_1 [In Ukrainian].

2. Zhelai, O. (2011). Informatsiini zapyty yak oriientyr udoskonalennia bibliotечної diialnosti [Information requests as a reference point for improving library activities. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 30, 262-269. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001658> [In Ukrainian].

3. Zhylianska, O., & Herbut, M. (2008). Korystuvachi naukovo-tekhnichnykh posluh Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: strukturni zrushennia [Users of scientific and technical services of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: structural changes. *Bulletin of Lviv University (Series "Economics")*. *Visnyk Lvivskoho universytetu (Serii "Ekonomika")*, 39, 165-169. [In Ukrainian].

4. Kaliberda, N. (2002). Monitorynh i vykorystannia elektronnoho katalogu NBUV [Monitoring and use of the NBUV electronic catalog. Scientific works of

the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 8, 510-515. [In Ukrainian].

5. Koval, T. (2005). *Evolutsiia struktury chytatskoho skladu naukovoï biblioteky (u 90-kh rokakh 20 stolittia)* [Evolution of the structure of the readership of the scientific library (in the 90s of the twentieth century)]. (Extended abstract of PhD dissertation). V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

6. Koval, T., & Kulakovska, T. (2020, October). Napriamy ta priorityety stratehichnoho rozvytku natsionalnoho naukovoï bibliotekho-informatsiinoï kompleksu [Directions and priorities of strategic development of the national scientific library and information complex]. In *Library. Science. Communication. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 51-55), V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003836> [In Ukrainian].

7. Koval T., & Smoliar I., & Turovska L. (2006). Elektronni informatsiini resursy u systemi bibliotekho-informatsiinykh posluh NBUV (na prykladi obsluhovuvannia v zalakh humanitarnoho profilu) [Electronic information resources in the system of library and information services of the VNLU (on the example of service in the halls of the humanitarian profile)]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific works of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine], 16, 26-40. [In Ukrainian].

8. Koval, L. (2013). Funktsionalni mozhlyvosti SAB "IRBIS64" u doslidzhenni informatsiinykh potreb korystuvachiv biblioteky [Functional capabilities of SAB "IRBIS64" in the study of information needs of library users]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific works of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine], 38, 264-279. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2013_38_21 [In Ukrainian].

9. Lopata, O. (2009). Elektronni zhurnaly v suchasniï systemi bibliotekho-informatsiinykh posluh [Electronic journals in the modern system of library and information services]. *Bulletin of the Book Chamber*. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 10, 25-28. [In Ukrainian].

10. Lopata, O. (2006). Monitorynh informatsiinykh potreb korystuvachiv bazy danykh periodychnykh vydan elektronnoho katalogu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Monitoring of information needs of users of the database of periodicals of the electronic catalog of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific works of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine], 16, 17-26. [In Ukrainian].

11. Lopata, O. (2010). Praktyka vykorystannia elektronnykh informatsiinykh resursiv chytachamy suchasnoï naukovoï biblioteky [The practice of using electronic resources of the modern scientific library].

information resources by readers of the modern scientific library. *Bulletin of the Book Chamber*]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 5, 35-38. [In Ukrainian].

12. Yakovenko, O. (2005). *Orhanizatsiino-tekhnohichni aspekty vykorystannia informatsiinykh resursiv u naukovykh bibliotekakh (1918–2004 rokakh)* [Organizational and technological aspects of the use of information resources in scientific libraries (1918–2004)]. (Extended abstract of PhD dissertation). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

13. German National Library. Strategy and innovation. Retrieved from https://www.dnb.de/DE/Ueber-uns/Strategie/strategie_node.html [In German].

14. Our vision. British Library. Retrieved from <https://www.bl.uk/about-us/our-vision>.

15. The FY2019-2023 Strategic Plan of the Library of Congress. Retrieved from <https://www.loc.gov/strategic-plan/>.

Natalia Dmitrieva,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9423-0349>,

Junior Researcher,

Department of Organization and Maintenance of Fixed Assets,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

3, Holosiivskyi Ave., Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: dmytrieva@nbuv.gov.ua

READERS' INFORMATION REQUESTS: DYNAMICS AND TRENDS (1990–2021)

The purpose of the article consists in the analysis of information requests of users for printed editions from the fund of the main storage of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, carried out in 2021, in the comparison of the results of previous studies (2008–2009, 2004, 1990s), tracking dynamics, determining trends regarding these requests, identifying prospects for further exploration in this direction, opportunities for practical application of research results, development of methodological tools and an information base for researching users' information requests. **Research methodology:** Research of information requests of users was carried out on the basis of a comprehensive approach using methods of statistical, comparative, and content analysis. The information base of the research was served by user orders for printed publications from the main storage fund of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, responses to these orders, and data from predecessor studies for 2008–2009, 2004, and the 1990s. Data processing was carried out using Microsoft Excel. **The scientific novelty** of the study consists in the analysis of users' information requests for printed publications according to various parameters, the expansion of these parameters in comparison with the

studies of predecessors, the identification of the dynamics and trends of users' information requests, the determination of prospects for exploration in this direction and the possibilities of practical application of the research data. **Conclusions:** The information requests of users in 2021 for printed documents from the fund of the main storage of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine were analyzed. A comparison was made with the requests of 2008-2009, 2004, 1990s and Dynamics and trends in these requests are identified and their reasons are analyzed. In order to identify long-term trends in users' information requests that reflect their information needs, periodic monitoring of these requests is necessary. The prospect of intelligence in this direction is the comparison of the analysis of information requests for printed publications, electronic documents, online resources and online requests from the Internet, as well as the study of information needs of users using questionnaires. The results of monitoring users' information needs must be taken into account in practice when creating electronic copies of documents, when stocking the fund, and promoting it in order to increase the use of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine's funds and interest in the library. The identified problems in the research methodology of users' information requests are, first of all, the lack of an electronic database of user orders, responses, and issued documents.

Keywords: information requests of users, information needs, monitoring of user orders, demand for publications, categories of users, main storage fund, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022 р.